

ТВОЯ МАМА ЛИШАЄТЬСЯ, А ТИ ПІДЕШ З НАМИ

ВИПАДКИ РОЗЛУЧЕННЯ
ДІТЕЙ З БАТЬКАМИ
В ХОДІ РОСІЙСЬКИХ
ФІЛЬТРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

*На основі матеріалів,
зібраних польовими дослідниками
Реконінг Проджект*

Цей звіт став можливим завдяки підтримці Бюро з питань демократії, прав людини та праці (DRL) Державного департаменту Сполучених Штатів Америки.

Погляди, висновки та твердження, викладені в цьому документі, належать автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Бюро з питань демократії, прав людини та праці Державного департаменту США.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД

Цей звіт, підготовлений Лабораторією досліджень Реконінг Проджект (The Reckoning Project (TRP)), документує та аналізує практику насильницького розлучення українських дітей з їхніми батьками або опікунам, що відбувалося під час російських заходів «фільтрації» — процедури примусової перевірки цивільного населення російськими силовиками на окупованих територіях з метою виявлення «нелояльних» громадян, яка часто супроводжується незаконним затриманням, тортурами та насильницьким переміщенням. Основна мета дослідження — привернути увагу до значної психологічної шкоди, завданої дітям, а також виявити системність інструментального підходу РФ до українських дітей як до «ресурсу».

Ключові висновки дослідження:

Системна практика сепарації дітей від їхніх батьків/опікунів: Це якісне дослідження базується на 18 свідченнях про інциденти, що відбулися з лютого по жовтень 2022 року в зонах активних бойових дій та на окупованих територіях. Розділення зазвичай пов'язане з процесом фільтрації і здійснювалося російськими військовими, правоохоронними та адміністративними структурами.

Інструменталізація дітей: Аналіз показує загальний патерн: окупанти ніколи не намагалися відшукати родичів дітей на підконтрольній Україні території. Натомість вони негайно намагалися відчужити дитину від її держави та інтегрувати в російське суспільство — виготовляли паспорти РФ, готували до усиновлення або поміщали у заклади соціальної опіки. Це підтверджує інструментальний підхід, спрямований на демографічну та політичну трансформацію окупованих територій.

Травматичний досвід для дітей: Насильницька сепарація на тлі бойових дій та окупації є багатошаровим травматичним досвідом. Вона спричиняє значну та довготривалу психічну шкоду, що проявляється у формі розладу адаптації та симптоматики посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Наслідки включають надмірну тривогу, недовіру до дорослих, страх покарання, когнітивні порушення, прояви регресивної поведінки, а також деструктивні думки-самозвинувачення.

Трансформація фільтраційних заходів: Система фільтрації, запроваджена владою РФ, трансформувалася у більш структурований та ефективний репресивний механізм. Змінилися суб'єкти (активнішу роль відіграють Росгвардія, підрозділи військової (окупаційної) поліції Міністерства оборони РФ), розширились критерії «нелояльності», за які може настати не лише заборона на перетин, а й переслідування. Запроваджено інституціалізовані форми контролю:

- **Центри тимчасового розміщення (ЦТР)**, які використовуються як пункти фільтрації, примусової паспортизації та подальшої депортації.
- **Обов'язкова фільтрація в аеропорту Шереметьєво** для громадян України, що є єдиним шляхом в'їзду до РФ, під час якої люди піддаються жорстким допитам ФСБ та ризику незаконного затримання.

Основні рекомендації

- **Українській владі:** Визначити дітей, розділених під час фільтрації, як окрему категорію, що потребує посиленого піклування, та запровадити програми соціопсихологічної реабілітації. Розробити детальну інструкцію/пам'ятку для громадян, що виїжджають, щодо ризиків та алгоритмів дій у разі розлучення.
- **Владі РФ:** негайно припинити практику насильного розділення дітей та притягнути винних у порушеннях прав дітей та цивільного населення до відповідальності.
- **Органам правосуддя та міжнародним організаціям:** Розглянути ЦТР як невід'ємну частину систематичної політики примусового переміщення та депортації та розслідувати випадки зловживань з боку окупантів пов'язаних з фільтрацією.
- **Неурядовим правозахисним та сервісним організаціям:** документувати випадки сепарації дітей та адвокатувати за припинення такої практики

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження ґрунтується на 18 свідченнях українських очевидців і постраждалих, які містять опис розлучення дітей із їхніми батьками або опікунами, які відбулися під час їхніх спроб виїхати з окупованої території або районів активних бойових дій. Свідчення були зібрані дослідниками TRP у період з червня 2022 року до серпня 2024 року. Усі задокументовані події відбулися на початковому етапі повномасштабного вторгнення Росії в Україну та в період, коли лінія фронту активно змінювалася.

Хронологія подій охоплює період з лютого до жовтня 2022 року.

Додаткові дані були отримані з інших джерел, зокрема з інтерв'ю з професійними свідками, достовірних доповідей неурядових організацій та інших установ, а також із відкритих джерел.

Встановлення кількісних параметрів даного дослідження є передчасним, позаяк конфлікт не завершився і остаточною кількістю постраждалих не встановлено. Дослідження сфокусоване на якісному компоненті. Головну увагу приділено типологічному аналізу подібних випадків, оскільки це дозволяє визначити патерни поведінки російської окупаційної влади на захоплених територіях, що обумовлені цілеспрямованою політикою керівництва РФ.

Метою дослідження було описати російську систему фільтраційних заходів та привернути увагу до проблеми психологічної шкоди, завданої дітям, внаслідок того, що їх розлучили з батьками у вкрай небезпечних умовах.

Отже, ми не брали до уваги випадки розлучення, що сталися за інших обставин, наприклад, коли окупанти обманом або примусом змушували батьків чи опікунів відправляти дітей до літніх або військових таборів, а також інші типи розлучення. Такі випадки були детально описані в різних доповідях, підготовлених неурядовими організаціями та іншими установами.

Ми також не здійснювали правової оцінки. Хоча міжнародне гуманітарне право зокрема 4-та Женевська конвенція та Додаткові протоколи I та II спрямоване на захист дітей від розлучення з їхніми сім'ями, деякі з описаних інцидентів могли не бути незаконними відповідно до норм міжнародного гуманітарного права. Проте це робить проблему ще гострішою — діти, які постраждали, не можуть бути визнані тими, хто пережив найтяжчі міжнародні злочини, і звернутися за підтримкою, створеною для цієї категорії населення. Водночас вони все одно гостро потребують допомоги.

У всіх випадках розлучення здійснювали російські військові, інші правоохоронні органи або адміністративний персонал окупаційної влади, присутній на місці подій. Зважаючи на системність і масштабність фільтрації на окупованих територіях, а також кількість воєнних злочинів, вчинених у рамках російських фільтраційних заходів, саме цьому методу розділення буде приділено найбільше уваги у дослідженні.

Автори та співавтори

Авторка тексту:

Інна Кубай (дослідниця TRP)

Керівник та редактор:

Роман Авраменко (директор із досліджень TRP)

Авторка розділу про психологічні наслідки:

Наталія Мрака (психологиня, арттерапевтка,
професорка психології, членкиня Національної
психологічної асоціації України)

Свідчення зібрані дослідниками TRP
(афілійованими з TRP на момент збору):

Ірина Лопатіна,
Світлана Ославська,
Інна Кубай,
Вікторія Новікова,
Леся Пиняк,
Антоніна Андрійчук,
Дмитро Фіонік.

Про Реконінг Проджект

Реконінг Проджект (TRP) — це неприбуткова організація, зареєстрована у США, заснована у 2022 році відомою воєнною репортеркою та спеціалісткою з прав людини Джанін ді Джованні та експертом з дезінформації й науковцем Пітером Померанцевим. Наша місія — документувати жорстокі злочини та грубі порушення прав людини і забезпечувати, щоб ці докази використовувалися як для юридичної відповідальності, так і для підвищення суспільної обізнаності. Методологія TRP поєднує юридичну ретельність із журналістським сторітелінгом: організація навчає та підтримує місцевих репортерів і фахівців, щоб вони збирали докази, які відповідають суддівським стандартам, і водночас формували публічний реєстр подій.

КОНТЕКСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, діти¹ є особливо вразливою категорією населення в умовах збройного конфлікту. Четверта Женевська конвенція та інші нормуючі документи гарантують дітям спеціальний захист. Попри це, у війні, що веде Росія проти України, дітей вбивають, калічать, піддають індоктринації й різним формам експлуатації, відкрито готують до служби у збройних силах окупанта. Крім іншого, російська влада навмисно викрадає українських дітей із дитячих будинків, інших дитячих установ і лікарень, після чого передає їх на усиновлення в межах Росії.² Відомою також є практика насильного розділення дітей та їхніх батьків чи опікунів під час проходження так званої фільтрації.³

МГП в цілому намагається захистити дітей від розлучення з сім'єю чи рідними.⁴ Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) задокументувало достовірні повідомлення про випадки розлучення дітей із їхніми родинами, коли дорослий, який їх супроводжував, не проходив фільтрацію.⁵

Дослідники TRP також задокументували випадки розлучення чи відокремлення дітей від своїх родин під час цього процесу. Це відбувалося на території фільтраційних пунктів, обширну мережу яких росіяни створили в перші тижні повномасштабного вторгнення і через які мусили проходити всі громадяни, що намагалися виїхати із зони ведення активних бойових дій або із окупованих територій.

1 У цьому звіті терміни «дитина» та «діти» вживаються у значенні, визначеному статтею 1 Конвенції про права дитини: дитиною є кожна особа, яка не досягла 18-річного віку.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14623528.2023.2228085>

2 European Parliament. *Joint Motion for a Resolution on Human Rights Violations in the Context of the Forced Deportation of Ukrainian Civilians to and the Forced Adoption of Ukrainian Children in Russia*, B9-0388/2022, B9-0390/2022, B9-0399/2022, B9-0402/2022, B9-0407/2022, 14 September 2022.
<https://www.europarl.europa.eu/>

3 Фільтрація — TRP використовує цей термін у значенні системи примусових заходів, запроваджених Російською Федерацією, що полягає у різного роду перевірках цивільного населення на предмет їхньої небезпеки для здійснення РФ ефективного контролю окупованих територій України. Цей процес, не маючи окремого юридичного визначення, передбачає перевірку документів та пристроїв, обшуки, допити тощо. У разі виявлення ознак нелояльності до окупаційної влади і виявлення ознак рис, які можна назвати терміном «українськість», громадянам забороняють в'їзд на окуповані території як найлегший спосіб. Але також їх депортують, ізолюють, піддають тортурам, та незаконно ув'язнюють на тривалі терміни.

4 Коментар 1987 року до Додаткового протоколу I, paras. 3211, 3226.

5 Official Journal of the European Union, C 125, 5 April 2023, «Official Journal of the European Union — Information and Notices», European Parliament resolutions and associated texts.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2023:125:TOC>

Системність фільтраційної практики також задокументована у звіті Human Rights Watch,⁶ а також у доповідях Amnesty International.⁷ Свідчення потерпілих підтверджують, що «евакуація» часто відбувалася під примусом або в умовах, коли альтернативного маршруту виїзду на підконтрольну Україні територію не існувало.

Дослідники встановили до 20 локацій, найчастіше переобладнані школи, спортивні зали, адміністративні установи або поліцейські дільниці, на яких на початку 2022 року відбувались фільтраційні заходи в Донецькій, Луганській областях, АР Крим, а також в містах Наровля і Мозир Республіки Білорусь.⁸

Фільтрація розподілялася на кілька рівнів та полягала у різного роду перевірках щодо підозр на лояльність до України та ізоляції (часто ув'язнення) тих, хто, на думку російської влади, міг становити загрозу окупаційним силам.

Заходи попередньої фільтрації. На цьому рівні російські силовики перевіряли на блокпостах цивільних, що виїздили з окупованого населеного пункту, або приходили за місцем проживання. Серед методів: перевірка документів, телефону, речей, обшук житла чи автівки. Людей, які не проходили перевірку, спрямовували в фільтраційні пункти.

Фільтраційні пункти, табори. Були розташовані на окупованих територіях Донецької, Луганської областей та АР Крим. Спочатку туди потрапляли люди, які хотіли виїхати з окупованої території на підконтрольну Україні чи в Росію. Згодом на фільтрацію забирали примусово. Час перевірки міг тривати від кількох годин до кількох тижнів. Серед методів перевірки: догляд телефону, месенджерів, дактилоскопія, огляд тіла, речей, особиста розмова. Під час неї на людей здебільшого здійснювався психологічний тиск.

СІЗО та колонії. Людей, які не пройшли перевірку, росіяни направляли в місця несвободи. Там їх майже без винятку піддавали жорстким допитам, які зазвичай супроводжувалися катуванням. Такі заклади знаходяться як на окупованих територіях, так і в РФ.⁹ Зазвичай в подальшому всім затриманим таким чином виносять вирок за сфабрикованими справами по «терористичних статтях».

6 «We Had No Choice: "Filtration" and the Crime of Forcibly Transferring Ukrainian Civilians to Russia», *Human Rights Watch*, September 1, 2022.
<https://www.hrw.org/report/2022/09/01/we-had-no-choice/filtration-and-crime-forcibly-transferring-ukrainian-civilians>

7 «LIKE A PRISON CONVOY: RUSSIA'S UNLAWFUL TRANSFER AND ABUSE OF CIVILIANS IN UKRAINE DURING FILTRATION», May 2022, Report of Amnesty International.
<https://www.amnesty.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/eur5061362022english.pdf>

8 Edward Wong, «The U.S. State Department and Yale Identify 21 Detention Sites in Russian-Controlled Territory», *New York Times*, August 25, 2022.
<https://www.nytimes.com/2022/08/26/world/europe/the-us-state-department-and-yale-identify-21detention-sites-in-russian-controlled-territory.html>

9 Медійна Ініціатива за Права Людини, «Фільтрація, як серія воєнних злочинів Росії: від збору персональних даних до катувань», МІПЛ, жовтень 2023.
https://mipl.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/osce_filtration_ukr_web.pdf

Варто додати, що заходи фільтрації активно відбувалися в контексті впровадження Росією широкомасштабної політики примусового переміщення¹⁰ та депортації¹¹ цивільних на окупованих територіях України. Під час її реалізації тисячі українських дітей залишалися без супроводу дорослих певний час або ж їх насильно відокремлювали від рідних російські солдати, окупаційна влада чи так звані органи опіки і піклування. Задokumentовані свідчення від людей, що пережили подібний досвід, дають підставу стверджувати, що до цього процесу була залучена також Білорусь.

10 *У цьому контексті термін «переміщення» означає примусове та незаконне переміщення українських дітей, здійснене державними органами Російської Федерації в межах окупованих нею територій України.*
<https://www.diakonia.se/ihl/resources/international-humanitarian-law/ihl-displacement/>

11 *Термін «депортація» означає односторонню дію держави, що полягає у примусовому вивезенні особи з її країни проживання. У цьому контексті він стосується дітей, яких було незаконно вивезено з України на міжнародно визнану територію Російської Федерації.*
https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/deportation

ЗАДОКУМЕНТОВАНІ ВИПАДКИ РОЗЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ З БАТЬКАМИ АБО ОПІКУНАМИ

Інцидент 1: 18 березня 2022 року на блок-посту в селі Мангуш Донецької області російські військові затримали волонтера, який евакуював цивільних. В машині з ним перебувало 17 дітей, які через бойові дії не змогли повернутися по своїх домівках із санаторію в обложеному Маріуполі.¹² Серед них було шестеро дітей з однієї прийомної родини, троє з яких — діти з інвалідністю. TRP поговорило із прийомною матір'ю цих дітей, яка розповіла, що спочатку дітей розмістили в тимчасовому пункті розміщення в Мангуші. Наступного дня радниця голови «ДНР» з прав дитини забрала дітей з Мангуша та відвезла у клінічну туберкульозну лікарню міста Донецька. Там діти перебували в палатах з дорослими людьми, зокрема хворими на туберкульоз. Матір дітей неодноразово зверталася до українських правоохоронних органів, соцслужби, а також до керівництва «ДНР» з вимогою повернути дітей. Втім, окупаційні органи опіки в Донецьку створювали бюрократичні перешкоди. Натомість згадана радниця готувала їм «ДНР-івські» документи, щоби вивезти до Росії та знайти нових опікунів. Родині вдалося об'єднатися лише 24 червня 2022 року.

Інцидент 2: 7 квітня 2022 року до бомбосховища міської лікарні №4 в Маріуполі зайшли військові «ДНР» і заявили про примусову евакуацію для цивільних, що там перебували. Серед людей в підвалі був батько із трьома неповнолітніми дітьми. Людей повезли на схід в сторону Новоазовська. При перевірці документів на фільтраційному посту у селі Безіменне росіяни помітили у військовому квитку батька реєстрацію у військовій частині. Раніше чоловік служив за контрактом на Львівщині. Чоловіку наказали посадити дітей в автобус із кимось, хто зможе про них подбати, а самому залишитися. Після цього його відвезли на допит, а дітей в центральну лікарню м. Новоазовськ. З лікарні неповнолітніх спочатку перевезли у дитячий будинок в Донецьку, а у травні разом з іншими дітьми

12

Nina Nazarova, «I Brought the Kids Back Safe and Alive»: How Six Children Survived in Mariupol, Got Stuck in the "DPR" and Ended Up in Europe», *BBC News Ukraine*, July 18, 2022, accessed March 1, 2026. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62164267>

депортували у дитячий санаторій «Поляни» в РФ. Неповнолітніх хотіли віддати у прийомні сім'ї. Батько дітей перебував в ув'язненні 45 днів, в тому числі в Оленівській колонії. Родині вдалося возз'єднатися 19 червня 2022 року.

Інцидент 3: Коли на початку квітня 2022 року завод імені Ілліча у Маріуполі оточили російські військові, на його території разом з українськими військовими та цивільними перебував поранений неповнолітній хлопець разом зі своєю матір'ю. Після того, як завод захопили, 12 квітня їх обох відвезли до фільтраційного табору у селі Безіменне. У жінки не було з собою документів, тому її забрали на допит в намет. Відтоді хлопець не бачив своєї матері. Неповнолітнього забрали двоє представників «служби у справах дітей Новоазовська». Спочатку його відвезли до лікарні в Новоазовську, а згодом до лікарні в Донецьку, звідки він зателефонував своїй бабусі. Вона змогла забрати онука лише в червні 2022 року та згодом вивезти з окупованого Донецька.

Інцидент 4: В середині березня 2022 року неповнолітній хлопець за згодою своєї матері виїздив з Маріуполя разом з її другом. Під час евакуації на фільтраційному пункті в селі Безіменне російські солдати розділили хлопця з дорослим, що його супроводжував, посилаючись на відсутність у дорослого будь-яких документів на право супроводу неповнолітнього. Хлопця кілька разів допитували наодинці. Під час допиту на нього чинили інтенсивний психологічний тиск, що супроводжувався погрозами та приниженням людської гідності. Спочатку це робили солдати «ДНР» у фільтраційному пункті, а згодом — представники ФСБ РФ у лікарні Донецька, куди його згодом перевезли. За словами хлопця, у фільтраційному пункті до його голови приставляли пістолет, а також змусили підписати документ, у якому зазначалося, що він нібито залишився без батьків. У другій половині березня мати хлопця приїхала до нього з документами в Донецьк і забрала його.

Інцидент 5: Очевидці повідомили, що бачили, як у фільтраційному таборі в Безіменному жінку, яка не пройшла процедуру фільтрації, помістили в один транспортний засіб, тоді як її дитину — в інший; надалі їх було вивезено в різних напрямках.

Інцидент 6: 26 березня 2022 року російські військові затримали на блокпосту у селі Хочева Київської області двох цивільних братів, один із яких був неповнолітнім та мав інвалідність. Після перевірки документів та допитів їх звинуватили у причетності до диверсійної роботи. Погрожуючи зброєю, їх заштовхали у БТР і відвезли у Чорнобиль. Там неповнолітнього і його брата допитували, катували, били ногами й електрошокером.

Вночі того ж дня російські солдати перевезли братів у місто Наровля в Білорусі, де їх розлучили. Білоруські прикордонники передали неповнолітнього хлопця

у Мозирський дитячий будинок, а його старшого брата як цивільного заручника етапували до в'язниці в РФ. Про те, де перебуває неповнолітній син, його матір дізналася через три дні, коли він вийшов на зв'язок. Молодшому хлопцю вдалося возз'єднатися з матір'ю 22 квітня 2022 року. Старший брат станом на момент виходу цього звіту досі перебуває в полоні.

Інцидент 7: У жовтні 2022 року жінка, яка виїздила з окупованого села Червоний Маяк, взялася супроводити 8-річну доньку своїх сусідів і переправити дівчинку до її матері в інший населений пункт. На блок-посту в м. Каховка їх не пропустили далі, оскільки у жінки не було документів, які підтверджували б її право супроводжувати неповнолітню. Жінка прийняла рішення їхати далі, залишивши дитину на блокпості. Представниця окупаційної адміністрації з міста Берислав без згоди батька та матері відправила дівчинку в табір у Криму, де неповнолітня перебувала до лютого 2023 року. Аж поки її звідти не забрала матір за допомогою волонтерів.

Інцидент 8: 25 вересня 2022 року біля м. Куп'янськ-Вузловий під обстріл потрапив евакуаційний конвой з цивільними. Серед постраждалих був хлопчик, який отримав поранення, а його матір загинула. Хлопця підібрали російські військові та направили його до лікарні в окупований Луганськ.

Батько хлопця, який був в Харкові, дізнався про події інциденту з новин російського телеканалу, коли у його пораненого сина брали інтерв'ю журналісти. Знайомі батька з окупованого міста розповіли, що хлопчика збираються передати до дитячого будинку в РФ. У жовтні 2022 року у лікарню приїхала бабуся хлопчика. Згодом їх обох транспортували у санаторій міста Єйська, Росія. 28 жовтня їм вдалося виїхати з Росії.

Інцидент 9: 20 березня 2022 року у Маріуполі мати із сином потрапили під артилерійський обстріл. Жінка загинула від ран, а хлопця російські військовослужбовці переправили на окуповану територію в м. Новоазовськ, а згодом в лікарню в Донецьк.

В Донецьку ним зацікавилася місцева чиновниця, під чиїм керівництвом для хлопчика почали виготовляти нові документи для депортації в Росію.

Рідні хлопця встигли оформити право опіки для бабусі хлопця, після чого вони обоє змогли возз'єднатися та згодом повернутися на підконтрольну Україні територію.

Інцидент 10: Станом на 24 лютого 2022 року жінка та її двоє неповнолітніх дітей проживали в окупованому селі Давидів Брід Херсонської області. У квітні-травні 2022 року інтенсивність бойових дій та обшуків, які проводили російські військові, зроста.

У цей період російські військовослужбовці прибули до її помешкання та, попри її заперечення, перевезли її та трьох її дітей до міста Берислав Херсонської області.

Там представниця окупаційної влади, у супроводі озброєних російських військових, розлучила її 13-річного сина з матір'ю. Згодом хлопчика було переведено до дитячого будинку в місті Печори Російської Федерації.

Розлука матері з сином тривала 11 місяців. У липні 2023 року мати виїхала до Російської Федерації, прибула до дитячого будинку та домоглася повернення свого сина.

Інцидент 11: Під час депортації з Маріуполя у березні 2022 року було розлучено двох рідних брата і сестру віком 14 і 9 років. Хлопця депортували разом із бабусею, тоді як дівчинку — окремо; мати знайшла її в Російській Федерації лише через кілька місяців.

Родині вдалося возз'єднатися у червні 2022 року.

Інцидент 12: 29 березня 2022 року дві родини, які перебували у близьких родинних зв'язках, вирішили евакуюватися з села Велика Олександрівка, що на Херсонщині. В складі обох родин були неповнолітні їх члени. Долаючи цей шлях, їм довелося пройти численні російські блокпости. Солдати перевіряли документи пасажирів, оглядали автомобілі та допитували всіх щодо мети поїздки та родинних зв'язків. Зрештою родини дісталися міста Брянськ в РФ, де людей поселили у будівлі одного з гуртожитків для студентів місцевого університету. Члени отримали документи про тимчасовий притулок. Від людей вимагали прийняти російське громадянство. 24 листопада 2022 року двох людей з цієї родини заарештували, а їхнього неповнолітнього сина відправили до дитячого будинку в селі Почеп. Керівниця закладу перешкоджала бабусі хлопчика у поверненні дитини в Україну.

Інцидент 13: У 2017 році чоловіка депортували з окупованого Криму через наявність українського громадянства та правозахисну діяльність. Після депортації до нього приїхала на деякий час його дружина, але назад її вже не пустили. В Криму у подружжя залишаються двоє неповнолітніх дітей. Окупаційні органи без згоди матері та батька віддали дітей під опіку родича. Наразі сім'я роз'єднана — батьки не мають можливості бачитися і спілкуватися з дітьми.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДІТЕЙ, ЯКІ БУЛИ РОЗДІЛЕНІ З БАТЬКАМИ

ТЕОРІЯ

Діти, які перебували під окупацією, або в небезпеці від бойових дій, а потім виїжджали на підконтрольну територію України і проходили фільтрацію зазнавали впливу пролонгованих травматичних подій. Це спричинило багатшаровий травматичний досвід. Значний відбиток на психічному стані залишали втрата рідних, тиск, залякування, необхідність залишити рідний будинок, або і його втрата через обстріли, розділення з батьками під час перевірки документів на пунктах пропуску. Проте можливо виокремити ефекти, яких зазнала психіка дітей саме внаслідок описаних в цьому дослідженні подій.

Насильницька сепарація дітей — один із найскладніших травматичних досвідів. Адже найбільший травматичний вплив на психіку дітей мають події, що відбуваються в сензитивні періоди розвитку і за характером вони раптові та інтенсивні. Спочатку діти зазвичай переживають розлад адаптації — пригнічений настрій, порушення сну та соціальну дезадаптацію.

Ці ефекти безперечно негативно впливають на стан дитини і їхні наслідки можуть бути значними і довготривалими. В подальшому у дітей можуть спостерігатися негативні зміни психічного стану та розвиватися посттравматичний розлад.

Нижче наводимо аспекти, в яких може проявлятися отриманий травматичний досвід.

Емоційний стан дитини

У дітей виникає страх помилитися, вони очікують покарання чи осуду за будь-яку дію, неправильну відповідь, бояться проявлятися в емоціях. Страх ніби паралізує дітей, коли їм ставлять питання або просять зробити вибір. Вони можуть перепитувати, чи правильно відповіли, а в груповій роботі копіювати відповіді від інших.

Можуть постійно тривожитися за рідних, нав'язливо фантазувати, що має статися щось погане — прокручувати в уяві ситуації роз'єднання, домислювати, чому це сталося саме з ними.

Тривалий період можуть перебувати в стані шоку і неприйняття ситуації; ці стани можуть змінюватися станом тужливості, який за проявами нагадує депресивний — знижений емоційний фон, апатія і відсутність інтересу до того, що раніше приносило задоволення.

Може з'явитися так званий «ефект Тіма Таллера», або проданого сміху (нездатність до спонтанності та радості). Таке порівняння виникло в процесі книготерапії з травмованими дітьми, які намагалися знайти відповідники або порівняння до того емоційного стану, який їх турбував.

Соціальна сфера (взаємини і спілкування)

Недовіра під час комунікації з дорослими щодо розкриття особистої інформації та досвіду. Кожен дорослий, з яким дитина спілкується у процесі подальшої роботи (чи то соціальної, чи то психологічної), сприймається ними як джерело небезпеки. Довіра може сформуватись, але в процесі тривалої психологічно правильної взаємодії, коли враховуються місце комунікації, наявні тригери, форми запитань, повага до тілесних кордонів дитини.

Руйнується надійний зв'язок з люблячим дорослим. Підґрунтям розвитку здорової особистості — є безперервний фізичний та емоційний зв'язок дитини і дорослого, який насильницьки руйнується під час фільтраційних заходів. В такому разі може з'явитися надмірна тривога, нездатність заспокоїтися навіть в ситуаціях, коли небезпека минає (адже травматична пам'ять — це постійне повернення у спогади, при найменшому нагадуванні на травмівну подію). Формується тривожний тип прив'язаності, який проявляється надалі у нездатності до автономії навіть у зрілому віці (не вміють захищати свої психологічні межі, прагнуть або повного емоційного злиття з іншими або ж навпаки стають емоційно відстороненими).

Як показала практика та спостереження для дітей, які виїздили з окупації та пережили страх розлуки з батьками, або ж їх розлучали з рідними, важливо мати перехідний об'єкт, щось таке, що нагадує їм про рідних (це може бути улюблена іграшка подарована рідними, одяг, який нагадує про те, що вони з ними, тощо). Це нормальний прояв, проте можуть виникати ситуації ретравматизації, коли щось стається з об'єктом нагадування — вони губляться або пошкоджуються. Тоді діти, ніби повертаються у ситуацію розлуки і знову переживають ті самі емоції.

Фізіологічний стан

Можлива зміна апетиту (може бути або відмова від їжі або компульсивне переїдання).

Також помітні порушення сну (можуть снитися кошмари з повторюваними сюжетами, як забирають батьків, або ж як діти шукають їх, часті просинання), що дуже виснажує психіку дитини.

Можуть з'являтися неврологічні прояви — тіки, заїкання, енурез (у дітей це прояв регресу, який навіть у дорослому віці може мати повторення у разі подібної до пережитої у дитинстві травматичної події — розлуки, чи самотності);

М'язове напруження та реакції завмирання і уникнення, фізичне напруження, панічні атаки та інші реакції при нагадуванні пережитих ситуацій (військова форма, зброя, специфічні авто, до прикладу, з тонованими вікнами). Такі діти мають неочікувані тригери — наприклад, під час гри із предметами на обережність, могла виникати асоціація з мінним полем, яке могло лякати їх під час виїзду.

Когнітивні функції

Травматичні події впливають на пам'ять — діти найяскравіше пам'ятають ситуацію небезпеки, фільтрації, розлуки. Засвоєння і запам'ятовування нового можуть гальмуватися.

Фокус уваги зміщується на оцінку і сканування людей, нового середовища — чи нема там небезпеки. Тому діти можуть виглядати розгубленими і безпорадними, особливо якщо в полі зору будуть предмети, приміщення чи люди, які хоч чимось нагадують про небезпеку.

Вибіркове сприймання інформації (тому що більшість своїх ресурсів дитина спрямовує на подолання тривоги і постійний контроль ситуації);

З'являються деструктивні думки-самозвинувачення: «я сам(а) винна, що так сталося», «я погана(-ий), бо це сталося саме зі мною».

Загалом порушується суцільна лінія життя. Травматична пам'ять, ніби розкрає досвід дитини на травматичні епізоди — на те, що було до розлуки з рідними і після. Після цього діти бояться мріяти, будувати плани — вони ніби застигають і готуються до нової небезпеки.

Ще одна особливість — вплив розлуки з рідними під час фільтрації може мати латентний характер і проявитися згодом.

Але загальною характеристикою дітей з травматичним досвідом фільтрації, виїзду з окупації є відчуття втрати безпеки. Вдалим порівнянням буде метафора з книги Халед Госсейні «Ловці повітряних зміїв», адже діти повертаються у спогадах у період безтурботності і захищеного дитинства і можуть впродовж усього життя з тривогою сприймати новий досвід.

ПРИКЛАДИ ІЗ ПРАКТИКИ

У своїй психотерапевтичній практиці авторка цього розділу мала досвід безпосередньої роботи з дітьми, що пройшли фільтрацію, а також їх батьками. Її власні спостереження підтверджують теоретичні викладки та унаочнюють потребу довготривалого психологічного супроводу та постійного скринінгу психічних станів у таких дітей.

Далі наведено кілька епізодів пережитого українцями досвіду російської фільтрації та те, як вони відображаються зараз через кілька років після травмуючих подій.

Інцидент 14: Дівчинка-підліток 14 років виїжджала з окупації разом із родиною. Під час проходження фільтрації на території РФ біля н.п. Колотилівка змушена була разом з батьками за наказом чекати надворі з 5-ї ранку до 4-ї дня у березневу пору. Працівниця митниці у військовій формі змусила потерпілу роздягтися до пояса. Нижню білизну теж наказала зняти. Це все відбувалося в присутності інших людей, в тому числі чоловічих особин з числа російських силовиків.

Цитата мами: «Було дуже холодно і страшно. Роздягали неповнолітню доньку, окрім того, її обмацували, чути було сміх навколо. Дівчинку трусило від холоду і страху».

Після цього інциденту дівчинка переживала стан тривоги і настороженості, почуття сорому з будь-якого приводу, відмовлялася від активностей. Помітна симптоматика ПТСР з фізичними реакціями на тригери, такі як незнайомі люди, дотики в натовпі та закриті приміщення, страх втратити рідних, високий рівень очікування небезпеки.

Інцидент 15: Підліток із Запорізької області планував виїзд з окупованої території, щоб встигнути до свого повноліття. Він скористався послугами перевізника та виїздив через територію РФ. Проходив фільтрацію біля Ростова-на-Дону, де провів три години. Перевізник просив розказати легенду, що він їде до тітки в Росію, проте після перевірки юнак змушений був зізнатись, що їде до тітки в Україну. Під час перевірки представники Росії розмовляли з ним в грубому тоні, психологічно тиснули. Говорили, що можуть відвезти «туди, куди ти не хочеш».

Станом на зараз потерпілий має травматичні прояви — йому часто сняться обстріли і дім. До наслідків пережитого відносяться настороженість, страх перевірок, військової форми. Будь-яка незнайома атмосфера може викликати сильні фізичні реакції, дезадаптованість.

Інцидент 16: Підліток 14 років виїздив разом з матір'ю та сестрою з окупованої частини Запорізької області влітку 2022 року.

Під час фільтрації маму із сестрою пропустили, а хлопця затримали, аргументуючи це тим, що він чоловічої статі. У результаті потерпілий змушений був повернутися до бабусі та дідуся, які залишалися в окупації.

Повертали підлітка на підконтрольну територію довго — через Москву та Мінськ завдяки підтримці Катару та Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

Після складного виїзду у потерпілого з'явився сильний страх перевірок, переживав панічні атаки, коли бачив військових, форму і зброю. З'явилися тілесні фізичні реакції (тремор). Хлопець був дуже закритим і мовчазним. Присутній страх фотографуватися і користуватися соціальними мережами, страх людей. Загалом, простежувалася симптоматика ПТСР (реакції на звуки, флешбеки).

Інцидент 17: Підліток з Харківщини у 13 років проходив фільтрацію влітку 2022 року. Згадує, що це був «зелений коридор» через Печеніги, і разом із бабусею в той час, як мама залишилася в окупації (пізніше після звільнення вона загинула від ракетного обстрілу в селі Гроза), був під прицілом військових РФ. Завдяки переходу через Печенізьку греблю вдалося виїхати з окупації, проте пізніше був обстріл.

Переживав дезадаптацію, страх води, незнайомих людей. Довгий час не міг проявляти емоції, мав уповільнене мовлення, страх військових і висоти.

Інцидент 18: Завершимо опис інцидентів випадком, який увібрав у себе комплекс злочинів, що яскраво ілюструє типову поведінку росіян з цивільним населенням на окупованих територіях. І те, наскільки сильною може бути психологічна травма для дитини.

Дівчинка 12 років, яка проживала з мамою та старшими родичами в Бериславському районі Херсонської області. Вона була свідком того, як російські військові тричі приїздили до них додому і забирали маму на допит. Останній раз матір дівчинки полонили і утримували близько двох місяців. Після виходу з полону мама намагалася вивезти дитину з окупації, але невдало. Дівчинка боялася знову розлуки з мамою, переживала страх і паніку.

Вони змогли виїхати тільки після того, як їх населений пункт деокупували українські сили.

В полоні жінка пережила катування. Внаслідок відмови у діагностиці та реабілітації вона померла через три роки після свого ув'язнення.

Наразі у дівчинки є різкі зміни психоемоційного стану, сильні фізичні реакції (нудота і слабкість) в стресових ситуаціях. Вона замкнута і має недовіру до дорослих. Уникає говорити про свою матір. Часто згадує про дорогу перед будинком, де з'являлись російські військові. Пригадує і невдалі спроби втечі.

Дитина боїться залишатися сама і переживає синдром вцілілої: вважає, що якби не вона, мама змогла б виїхати і врятуватися від полону.

Одним із типових станів, у яких перебуває дитина — стан фрустрації, навіть якщо нема ніяких перешкод, вони з'являються в уяві, цей стан надмірної обережності і очікування небезпеки, стан «імітації смерті та завмирання». Є прояви регресуючої поведінки. Причина — невдалі спроби виїхати з окупації і наслідок побаченого вдома, коли маму забирали в полон.

ЯК І ДЕ ФІЛЬТРАЦІЯ ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗАРАЗ

Трансформація фільтраційних заходів

У 2023 році російська система фільтрації та фільтраційних заходів на окупованих територіях зазнала суттєвих змін. У першу чергу це пов'язано із переформатуванням силових структур РФ та кадровими змінами в окупаційних адміністраціях. Для прикладу, структури МДБ в «ЛНР», «ДНР» були реорганізовані та інтегровані до ФСБ РФ, а державні «служби безпеки у Херсонській та Запорізькій областях» стали УФСБ. Активну роль почали відігравати Росгвардія, а також створені підрозділи військової (окупаційної) поліції Міністерства оборони РФ. До цих структур були призначені громадяни РФ, які відновили та посилили проведення фільтраційних перевірок.¹³

До фільтраційних заходів та контролю на внутрішніх блокпостах залучена Росгвардія, де цивільних можуть утримувати до 30–40 годин для перевірок. Основний фокус фільтрації зміщено на громадян з проукраїнською позицією.

До цих процедур також залучено підрозділи військової (окупаційної) поліції Міністерства оборони РФ, які відстежують осіб, пов'язаних із Збройними силами або правоохоронними органами України. Затриманих передають під контроль Федеральній Службі Виконання Покарань РФ.

Загалом фільтраційні заходи у цей період часу змінилися у двох ключових аспектах:

- розширились критерії перевірки: окрему увагу приділяють українцям, що відмовляються оформлювати російські паспорти та пошуку осіб, яких окупаційна влада вважає шпигунами, державними зрадниками, терористами,
- посилились репресії: відбуваються системні незаконні затримання цивільних за проукраїнську позицію.

13

In the temporarily occupied territories of Ukraine, filtration procedures targeting the local population have intensified and changed, Public organization «Eastern Human Rights Group».
<http://www.vpg.net.ua/fullread/635>

Фільтрація в Шереметьєво

Станом на зараз громадяни України (з українським паспортом) можуть потрапити в РФ чи на окуповану територію лише одним шляхом — через аеропорт Шереметьєво. Там цивільні проходять повну перевірку гаджетів, а також допити працівників прикордонної служби ФСБ. Відомо, що у 2024 році щонайменше четверо громадян України померли під час очікування фільтрації.¹⁴ Підставою для заборони на в'їзд, за інформацією російських ЗМІ, можуть стати наступні дії:

1. Участь у подіях, спрямованих проти РФ, її державних органів чи армії. Включаючи антиросійські повідомлення в соцмережах, медіа, участь в антиросійських мітингах в країнах ЄС, участь в АТО, перекази коштів ЗСУ тощо.
2. Довгострокове проживання в Росії без отримання громадянства. Оцінюється як зневажливе ставлення до громадянства.
3. Відкрита демонстрація матеріальної зацікавленості (наприклад, переоформлення нерухомості чи російського паспорта для продажу нерухомості на окупованій території).¹⁵
4. Надання неправдивих відомостей, чистка телефонів, спроби приховати близьких родичів, пов'язаних з держслужбою, СБУ або ЗСУ.

Правила проходження фільтрації в Шереметьєво постійно змінюються: отримати відмову на в'їзд можна навіть через відсутність месенджера МАХ у телефоні чи російського патріотичного контенту.¹⁶

Шляхи евакуації з окупації

Наразі евакуюватися з окупованої території можна через гуманітарний коридор «Мокрани-Доманове» на Волині. Виїзд дітей до 16 років відбувається лише у супроводі батьків, а для молоді від 16 до 18 років потрібне обов'язкове доручення від місцевих «нотаріусів» для дозволу на самостійну подорож.¹⁷

14 Восточная Правозащитная Группа, «В АЭРОПОРТУ “ШЕРЕМЕТЬЕВО” ЗА 2024 ГОД УМЕРЛО УЖЕ 4 ГРАЖДАНИНА УКРАИНЫ» [В аеропорту «Шереметьєво» за 2024 рік уже померло 4 громадянина України], Восточная Правозащитная Группа.
<http://www.vpg.net.ua/fullread/689>

15 «Thousands of Ukrainians flee to Russia: how the Federal Security Service filters out those who secretly oppose the Russian Federation», *Komsomolskaya Pravda*, July 29, 2024.
<https://www.kp.ru/daily/27613.5/4964611/>

16 «В аеропорту Шереметьєво посилюються фільтраційні заходи. Що може стати причиною відмови у в'їзді?», *0629.com.ua*, 12 грудня 2025.
<https://www.0629.com.ua/news/4041145/v-aeroportu-seremetevu-posililisa-filtracijni-zahodi-so-moze-stati-pricinou-vidmovi-u-vizdi>

17 «Як мешканцям Мелітополя у 2026-му році виїхати з окупації — маршрути, вартість, документи (Скріни)», *RIA Pivden*, 6 лютого 2026.
[https://ria-m.tv/ua/news/398479/yak-meshkantsyam-melitopolya-u-2026-mu-rotsi-viihati-z-okupatsii-marshruti-vartist-dokumenty-\(skrini\).html](https://ria-m.tv/ua/news/398479/yak-meshkantsyam-melitopolya-u-2026-mu-rotsi-viihati-z-okupatsii-marshruti-vartist-dokumenty-(skrini).html)

Перетнути кордон із тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та пройти фільтрацію на власному авто, автобусі чи за допомогою перевізника можна через наступні пропускні пункти:

- Ізварине, Вознесенівка-Червонопартизанськ, Довжанське (Луганська область)
- Маринівка, Новоазовськ, Улянівське-Шрамко (Донецька область)

Найбільші черги збираються на таких «КПП»:

- «Ізварине — Донецьк»;
- «Червонопартизанськ — Гукове»;
- «Должанський — Новошахтинськ».¹⁸

Центри тимчасового розміщення як інструмент фільтрації та депортації

РФ системно використовує так звані «центри тимчасового розміщення» (ЦТР) на окупованих територіях України як інструмент примусової евакуації, фільтрації та подальшої депортації цивільного населення. Окупаційна влада офіційно видає це за «гуманітарну допомогу» або «евакуацію із зони бойових дій», неофіційно — відбувається процедура перевірки лояльності, ізоляції та зміни правового статусу громадян України (примусова паспортизація).¹⁹

Наприклад, 17 лютого 2026 року окупаційне «МНС» в Запорізькій області повідомило про прибуття до ЦТР 160 жителів із нещодавно окупованих населених пунктів Донецької, Луганської та Запорізької областей. Раніше, 4 лютого, окупаційний губернатор окупованої частини Запорізької області Євген Балицький заявив про відкриття таких центрів і повідомив про прибуття мешканців із прифронтових населених пунктів, зокрема Покровська та Мирнограда.

Балицький також зазначив, що в ЦТР працюють «волонтери», «психологи» та спеціалісти, які допомагають із «оформленням документів». Подібні формулювання вже використовувалися у 2022 році під час масової фільтрації українських цивільних, зокрема в Маріуполі та навколишніх районах: цивільних затримували, допитували щодо їхньої політичної позиції та зв'язків із силами оборони України, перевіряли телефони, соціальні мережі та документи, після чого частину з них депортували на територію РФ або примусово переміщували вглиб окупованих регіонів.

У поєднанні ці механізми створюють не лише гуманітарну кризу, а й інструмент довгострокової демографічної та політичної трансформації окупованих територій. Вони відповідають ознакам примусового переміщення та депортації цивільного населення, заборонених міжнародним гуманітарним правом, зокрема IV Женевською конвенцією.

18 Юстина Луганська, «У мережі показали, який вигляд має "кордон" між Луганськом, Донецьком та Росією», *Трибун*, 2 Березня 2025.
<https://tribun.com.ua/uk/118505-u-merezhi-pokazali-jakij-vigljad-mae-kordon-mizh-luganskom-donetskom-ta-rosiej>

19 Russian Occupation Update, February 19, 2026, *Report of ISW*.
<https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-occupation-update-february-19-2026/>

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Висновки

Аналіз задокументованих інцидентів проявляє загальний патерн ставлення РФ до українських дітей як до ресурсу. Якщо дитина залишається без опіки з будь-якої причини, у випадку цього дослідження — через сепарацію від батьків чи опікунів під час фільтрації, її негайно намагаються відчужити від її держави та інтегрувати в російське суспільство. У жодному із задокументованих випадків окупанти не намагалися відшукати родичів дитини чи передати її органам опіки і піклування на підконтрольній уряду України території. Натомість вони готували для неї майбутнє російського громадянина — виготовляли паспорт РФ, готували до всиновлення до російських родин або поміщали в заклади соціальної опіки.

Таке ставлення до прав дитини не є новим явищем для російського уряду. Це лише підтверджує наявні патологічні риси й інструментальний підхід до дитинства, успадковані від державної каральної політики СРСР. Коли дітей жертв політичних репресій, депортованих, інакомислячих відривали від рідних та спрямовували у спеціальні заклади, табори для перевиховання та формування нового світогляду.²⁰ Звісно, що радянську і сучасну російську моделі не можна ототожнювати, втім, у них є одна спільна мета — очистити окуповані території від цивільних з проукраїнськими поглядами, залякати нелояльних чи потенційно небезпечних людей для окупаційного режиму.

Що ж до психологічних наслідків розділення для дитини, то з описаних ситуацій очевидно, що завдана психічна шкода може бути дуже значною. Обставини фільтрації самі по собі достатньо травматичні. Крайня вразливість дітей, що змушені проходити фільтрацію, викликана не лише попереднім досвідом переживання небезпеки окупації або перебування в зоні ведення бойових дій. Додатковим травмуючим фактором є необхідність залишити рідну домівку, свої речі, друзів і взагалі звичне життя та направитись у невідоме. Якщо в обставинах, коли єдиною опорою, на яку дитина може покластися, залишається рідна людина поруч, її відірвати від цієї людини, це призводить до наслідків, виправляти які доводиться роками.

20

Roman Podkur, «“Dytyachyi HULAG” v konteksti polityky derzhavnoho teroru (1937–1939 rr.)», («The “Children’s Gulag” in the Context of the Policy of State Terror (1937–1939)»), *Ukraina Moderna*, July 18, 2015. <https://uamoderna.com/md/podkur-children-in-gulag/>

Триваюча окупація українських територій дозволила Росії в 2023–2024 рр. трансформувати систему фільтрації і перетворити її на більш структурований та ефективний з точки зору репресій механізм. Відбулася зміна суб'єктів, залучених до цього процесу — активну роль тут тепер відіграють Росгвардія і окупаційні силові структури.

Розширились також критерії «нелояльності». Тепер ризик не пройти фільтрацію і потрапити натомість до буцегарні мають люди не лише з відкритою антиросійською позицією, а й ті, хто проявляє хоча б найменші ознаки належності до української нації.

Набули інституціалізації і місця, де здійснюються фільтраційні заходи. На зміну блокпостам і поспіхом переобладнаним спортзалам у школах чи поліцейським відділкам прийшли Центри тимчасового розміщення (ЦТР). Вони презентуються як заклади, що надають допомогу та піклування, хоча насправді це пункти перевірки на благонадійність та місце, звідки багато українців потрапляють в російську репресивну систему.

Всі ці нові механізми лише підтверджують загальний інструментальний підхід РФ до цивільного населення, спрямований на демографічну та політичну трансформацію окупованих територій і примусову інтеграцію українських громадян, включаючи дітей, у російське суспільство.

Рекомендації

Українській владі

- Визначити категорію дітей, що розлучалися з батьками під час фільтрації, як таку, що потребує додаткового піклування через значну травматизацію від отриманого досвіду. Запровадити програми соціопсихологічної реабілітації для таких дітей.
- Розробити та поширити детальну інструкцію/пам'ятку для громадян, які змушені проходити процедуру фільтрації під час в'їзду чи виїзду з окупованих Росією територій. Вказати на ризики такої процедури, небезпеку розділення дітей від батьків та надати алгоритми дій на цей випадок. Це може бути оформлена заздалегідь довіреність на право супроводу дитини на родича чи іншу довірену особу на випадок затримання офіційного опікуна. Також відкриття гарячої лінії для сповіщення громадянами про плани потрапити на окуповану територію чи виїхати з неї для можливості відстеження і вчасного реагування на затримання громадян України під час процедури фільтрації.

Владі РФ

- негайно припинити практику насильного розділення дітей з їхніми батьками чи опікунами під час фільтраційних заходів.
- Притягнути до відповідальності винних у порушеннях прав дітей та цивільного населення під час фільтрації.

Органам правосуддя в галузі міжнародних злочинів

- Розглянути «Центри тимчасового розміщення» (ЦТР) як невід'ємну частину систематичної політики примусового переміщення, фільтрації та депортації.
- Розслідувати описані в цьому дослідженні випадки зловживань, тортур та смерті громадян України під час проходження процедури фільтрації.

Неурядовим правозахисним та сервісним організаціям

- Сприяти документуванню випадків сепарації та інструменталізації дітей
- Адвокатувати щодо припинення такої практики на національному та міжнародному рівнях.